N°. 3024 — 1857.

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze Courant verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is ƒ 5.00; voor de buitensteden ƒ 6.00; *franko* door het geheele Rijk. *Brieven, Gelden*, enz. FRANKO te adresseeren aan het Bureau dezer Courant.

ZATURDAG 11 APRIL.

Bij dit Nommer behoort een Bijvoegsel.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen ƒ 1.00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents de regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

Wij geven van daag in een bijvoegsel de *algemeene beschouwingen* van het verslag over de onderwijs-wet.

Morgen geven wij in een *bijvoegsel* de aanmerkingen over art. 21.

AMSTERDAM, 10 April.

Vervolg van het ontleende aan het werk van den hoogwaardigen Dom Guéranger, over het Lijden des Zaligmakers en de Goede Week, handelende over de plegtigheden en hare toepassing, en aldus luidende:

..... De hemel der Heilige Kerk verduistert meer en meer; de donkere kleuren, waarin zij zich had gehuld in den loop der vier verloopen weken, zijn niet voldoende voor den rouw der Gade. Zij weet dat de menschen haren Echtgenoot zoeken en zijnen dood gezworen hebben. Er zullen geen twaalf dagen voorbij zijn gegaan, en zij zal zijne vijanden hunne heiligschende handen aan hem zien slaan; zij zal Hem te volgen hebben op den berg der smart; zij zal zijnen laatsten zucht ontvangen, zij zal zijn zielloos ligchaam onder een grafzerk zien verzegelen. 't Is dus niet te verwonderen dat zij al hare kinderen uitnoodigt om gedurende deze veertien dagen Hem te aanschouwen, die het voorwerp is van al hare droefheid en smarten.

Maar 't zijn geene onvruchtbare tranen, 't is geen onvruchtbaar mededoogen dat onze Moeder ons vraagt; zij wil dat wij vrucht trekken uit de onderwijzingen, welke de vreeselijke tooneelen ons zullen bieden, die wij geroepen zijn voor onze oogen te zien ontrollen. Zij herinnert zich dat de Zaligmaker, den Kalvarieberg beklimmende, tot de vrouwen van Jeruzalem zeide, die zijn lot durfden beweenen zelfs in de tegenwoordigheid zijner beulen: »Weent niet over mij, maar over u-zelve en over uwe kinderen (16)." Hij weigerde de schatting niet harer tranen, Hij was bewogen door hare droefheid; maar de liefde-zelve, welke Hij haar toedroeg, boezemde Hem die woorden in. Hij wilde haar bovenal doordrongen zien van de grootheid der gebeurtenis, die stond vervuld te worden op het uur, dat Gods geregtigheid zich zoo onverzoenlijk tegen de zonde openbaarde.

De Kerk heeft in de voorgaande weken een aanvang gemaakt met de bekeering der zondaars; zij wil ze nu voltooijen. 't Is niet meer Christus vastende en biddende veertig dagen lang op den berg, dien zij ons voor oogen stelt; 't is het algemeen offer, geslagt ter verlossing der wereld. Het uur zal slaan; de magt der duisternis maakt zich gereed om van de oogenblikken gebruik te maken, die haar vergund zijn; de afgrijselijkste aller misdaden zal gepleegd worden! In weinige dagen zal de Zoon Gods overgeleverd worden aan de magt der zondaars, en zij zullen hem dooden. De Kerk behoeft hare kinderen tot boetdoening niet aan te sporen. Zij erkennen te goed de zonde, die zulk eene verzoening geëischt heeft. Zij is geheel overgegeven aan de gewaarwordingen, welke de ijselijke ontknooping, die de verschijning van een God op aarde moest hebben, haar instort, en die gewaarwordingen door de Liturgie uitdrukkende, strekt zij ons tot gids voor die, welke ons-zelven moeten bezielen.

De algemeene aard der gebeden en van den ritus gedurende die veertien dagen, is een diepe droefheid bij den aanblik van den tot den dood toe door zijne vijanden verdrukten Regtvaardige en een sterke verontwaardiging tegen die God moordend volk. David, de Profeeten leveren genoeg de stof voor die rouwontboezemingen: nu is het Christus-zelf die zijnen zieleangst ontsluijert; dan weder zijn het vreeselijke vervloekingen tegen zijne beulen. De straf der joodsche natie is in al hare afgrijselijkheid voorgesteld, en op elken der drie laatste dagen zal men .... op de puinhoopen der ontrouwe stad hooren .... De Kerk tracht niet een onvruchtbare aandoening te wekken; zij wil vooreerst het hart harer kinderen met heilzamen schrik treffen; zijn zij vol ontzetting over de te Jeruzalem gepleegde misdaad, voelen zij dat .... schuld aan hebben, dan zullen hunne tranen .... stroomen.

(16) Luc. XXIII: 28.

Bereiden wij ons alzoo voor dien te vaak door de oppervlakkige godsvrucht van onzen tijd miskenden indruk. Herinneren wij ons de liefde en zachtmoedigheid van den Zoon Gods, die zich komt toevertrouwen aan de menschen dezer wereld en zonder gedruisch zijne vreedzame loopbaan aflegt, »op deze wereld gaande en goed doende (17)," en zien wij nu hoe dit leven van liefde, toegevendheid en nederigheid eindigt met een schandelijken dood aan het kruishout der slaven. Beschouwen wij eenerzijds het booze volk der zondaars, dat, bij gemis van misdaden, den Zaligmaker zijne weldaden verwijt, dat de zwartste ondankbaarheid pleegt door het vergieten van een even schuldeloos als goddelijk bloed; beschouwen wij anderzijds den Regtvaardige bij uitnemendheid ten prooi aan alle bitterheden; »Zijne, tot den dood bedroefde ziel (18);" de zwaarte van den vloek, die op hem drukt; den kelk dien hij tot den bodem moet ledigen ondanks zijne nederige bede; de voor Zijne smeekingen als voor Zijne droefheid onmeedogende hemel; hooren wij eindelijk Zijnen kreet: »Mijn God! mijn God! waarom hebt Gij mij verlaten (19)?"

Dat is het wat vooreerst de H. Kerk treft, 't is dat wat zij aan onze aandacht voorstelt; want zij weet, wordt dit afgrijselijk bedrijf door ons begrepen, dat de banden die ons aan de zonde hechten, van zelf gebroken worden, en het onmogelijk is dat wij langer de medepligtigen zulker euveldaden zijn.

Maar 't is de Kerk tevens bekend hoe verstokt 's menschen hart is, hoezeer deze vreezen moet eindelijk tot boetdoening over te gaan, en dat is de reden waarom zij zich niet onthoudt die vervloekingen te herhalen, welke de Profeeten in den mond van den Messias tegen zijne vijanden leggen. Die vreeselijke vervloekingen zijn evenwel voorspellingen, welke naar de letter ten aanzien der verharde Joden vervuld zijn geworden. Zij zijn bestemd om ons te leeren, wat de Christen-zelf te vreezen heeft, mogt hij volharden »in het kruisigen van den nieuwen Jezus Christus (21)," gelijk de H. Paulus zegt. Men herinnert zich dan met ontzetting deze woorden van denzelfden apostel, in zijn zendbrief tot de Hebreërs: »Welke straf zal hij niet verdienen, die de Gods Zoon vertreden zal hebben, die het bloed van het verbond, door hetwelk hij geheiligd werd veracht en den geest van genade beleedigd zal hebben. Want wij weten wie gezegd heeft: *Mij is de wrake, en ik zal ze uitvoeren.* En elders: *De Heere zal zijn volk oordeelen.* 't Zal alzoo schrikkelijk zijn in de handen van den levenden God te vallen (21)."

Inderdaad niets is schrikkelijker; want, in de dagen waarin wij zijn, »heeft Hij zijn eenigen Zoon niet gespaard (22)," ons door die onbegrijpelijke gestrengheid de maat gevende van al wat wij van Hem zouden te wachten hebben, als hij nog in ons de zonde vond, die hem dwong zoo onmeëdoogend te zijn tegen den welbeminden zoon »het voorwerp van zijn welbehagen (23)." Die beschouwingen over de goddelijke geregtigheid ten aanzien van het onschuldigste en verhevenste aller offers en over de kastijding der onboetvaardige Joden, zullen in ons de vernietiging der neiging tot zondigen voltooijen, door de ontwikkeling der heilzame vrees, waarop een vaste hoop en waarachtige liefde zullen steunen als op een onwrikbaren grondslag.

Immers, zijn wij door onze zonden de bewerkers van den dood van Gods Zoon, wij moeten daarentegen met waarheid bekennen, dat het bloed, 'twelk uit zijne heilige wonden vloeit, de kracht bezit ons van die misdaad te reinigen. De geregtigheid des Hemelschen Vaders wordt niet verzacht dan door het storten van dat goddelijk bloed; en de barmhartigheid van denzelfden Hemelschen Vader, wil dat het tot onze verlossing gebruikt worde. Het staal der beulen heeft in des Zaligmakers ligchaam vijf wonden geboord; en daaruit vloeijen thans vijf bronnen ter zaligheid op het menschdom, om het te zuiveren en in ieder het beeld Gods te herstellen, dat de zonde er had uitgewischt. Naderen wij dus met vertrouwen en vereeren wij dit vrijmakende bloed, dat den zondaar de poorten der Hemelen opent en welks oneindige waarde voldoende .... verlossen. Wij zijn nabij de verjaring dier dagen, waarop het gestort werd; vele eeuwen zijn verloopen sedert het oogenblik dat het de verscheurde leden van onzen Verlosser besproeide, dat het, met stroomen langs het kruishout vloeijende, de ondankbare aarde drenkte, maar zijne kracht is steeds dezelfde.

(Wordt vervolgd.)

(17) Act. X: 38.
(18) Matt. XXVI: 38.
(19) Matt. XXVII: 46.
(20) Hebr. VI: 6.
(21) Hebr. X: 31.
(22) Rom. VIII, 32.
(23) Matth. III, 17.

Het arrest, door den Hoogen Raad op den 3den April in zake den eerwaarden heer H. Te Vaarwerk, R. K. priester en kapellaan gewezen, is van den volgenden inhoud:

De Hooge Raad der Nederlanden,

Op de voorziening in kassatie van Hermanus te Vaarwerk, R. K. Priester en kapellaan, vroeger te Arnhem, thans te Amersfoort woonachtig, tegen een arrest van het Provinciaal Geregtshof in Gelderland, op den 10den December 1856 gewezen, waarbij hij in hooger beroep, met bevestiging overigens van een vonnis der Arrondissements-Regtbank te Arnhem van den 16den October 1856, waarvan was geappelleerd, en waarbij hij was verklaard te hebben gehandeld in strijd met de Wet en veroordeeld in de kosten van het geding, is verwezen in de kosten van het hooger beroep, welke, nevens die der eerste instantie en dus met verbetering van dat vonnis in zoo verre, zijn verstaan invorderbaar des noods bij lijfdwang te zijn, alles ter zake, dat hij is geoordeeld schuldig te wezen aan overtreding der artt. 6 en 9 der Wet tot regeling van het toezigt op de onderscheidene kerkgenootschappen van den 10den September 1853, (*Staatsblad* n°. 102), in verband met art. 167 der Grondwet, als op den 22sten Julij 1856, in zijne hoedanigheid van bedienaar der openbare godsdienst, gedragen hebbende het gewaad van kerkelijke plegtigheden, of bij de uitoefening van de openbare godsdienst in zijn kerkgenootschap gebruikelijk .... hebbende uitgeoefend, een en ander .... of besloten plaatsen, en elders .... toelaat;

Gehoord het Verslag van den Raadsheer Modderman;

Gehoord den Advokaat van den requirant in zijne mondelinge voordragt der gronden tot cassatie;

Gehoord de, vervolgens schriftelijk overgelegde, conclusie van den Advokaat-Generaal Gregory, strekkende tot vernietiging van het beklaagde arrest, doch alleen voor zoo verre betreft de daarbij uitgesproken invorderbaarheid der kosten, *des noods bij lijfsdwang*, en tot verbeterde uitspraak op dit punt, doch overigens tot verwerping van deze voorziening in cassatie, met veroordeeling van den requirant in de kosten, daarop gevallen.

Gezien de stukken, en met name ook de .... tot kennisgeving .... quirant beteekent den 16den ....

Overwegende .... memorie is ingediend, ... advokaat een bepaald middel van cassatie is .... nogthans uit diens mondelijke voordragt moet worden opgemaakt, dat als eenig middel is .... schending of verkeerde toepassing der artt. 6 en 9 der wet van den 10den September 1853 (*Staatsblad* n°. 102), in verband met art. 167 der Grondwet, doordien het R. C. kerkhof te Arnhem, waarop de requirant de hem te laste gelegde en buiten alle geschil als .... bewezen verklaarde daden heeft bedreven, ... is aangemerkt als, in den zin der wet, eene besloten plaats;

Overwegende te dien aanzien, dat artt. 6 en 9 der wet van den 10den September 1853, geene nadere bepaling der woorden *beslotene plaatsen* bevattende, maar enkel eene herhaling dier uitdrukking, zoo als zij gevonden wordt in het art. 167 der Grondwet, wat ook met name wordt genoemd, mitsdien de gegrondheid of ongegrondheid van het middel geheel afhangt van het verstand van laatstgenoemd grondwetsartikel;

dat dit art. 167 is gesplitst in twee gedeelten, waarvan het *eerste* handelt over openbare godsdienstoefening *binnen*, het *tweede* over die *buiten* gebouwen en besloten plaatsen;

dat eindelijk, daar *in facto* is beslist, wat ook in cassatie moet vast staan, dat de *beide* feiten, waarvoor de requirant is veroordeeld, zijn begaan *op* het van alle zijden omrasterd, doch voor het oog openliggend R. C. kerkhof in de gemeente Arnhem, overzulks *in casu* alleen van de *eerste* en niet van de *tweede* alinea van dit artikel de rede kan zijn, ten ware, en zoo lang niet, eerst zij uitgemaakt, dat het aldus omrasterde kerkhof in den zin der wet *geene* beslotene plaats is;

Overwegende alsnu, dat, hoezeer het woord besloten in het algemeen met regt kan worden gezegd over te staan tegenover het woord *open*, daardoor evenwel in geenen deele wordt uitgemaakt het bestaande geschil, of *besloten* alleen mag worden opgevat in den *engeren* zin van aan het oog onttrokken, dan wel ook de *ruimere* beteekenis toelaat van, door omgeving van het omringende afgescheiden, daar immers dezelfde strijd bij het woord *open* bestaat, omtrent de beteekenis van het voor het gezigt of wel voor de toegang bloot liggen;

Overwegende, dat meestal de beteekenis van *besloten* bepaaldelijk kan worden opgemaakt uit den aard van het zelfstandig naamwoord, waartoe hetzelve betrekking heeft, of waarbij het gevoegd is, doch dat zulks bij het woord plaatsen het geval niet is, als latende zoo wel de eene, als de andere opvatting toe van het onmiddelijk voorafgaand woord *besloten*;

Overwegende, dat, wat er ook zijn moge van de onderscheiding tusschen *besloten* en *afgesloten* plaatsen, zoo veel zeker is en die twee zaken vast staan: *vooreerst*, dat in *taalkundigen* zin daarover strijd bestaat, zelfs tusschen hedendaagsche geleerden, en ten *tweeden*, dat, waarop het inzonderheid aankomt, in *regtskundigen* zin die onderscheiding niet kan worden gezegd in onze wetgeving, vooral niet in het strafregterlijke, altijd te zijn in acht genomen of erkend;

Overwegende, dat uit die *beide* daadzaken volgt, dat het niet kan aangaan, de woorden *besloten plaatsen* op zich zelve reeds genoegzaam te achten, om uit die uitdrukking te besluiten tot hunne beteekenis in den *engeren* zin — dat integendeel de *ruimere* zin, behalve in het zoo aanstonds te noemen cas, voor 's regters opvatting verpligtend is, *en* omdat zij voorkomen in eene *beperkende* bepaling van *toelating* der openbare godsdienstoefening *binnen* twee aangewezene grenzen, *en* omdat van die opvatting *in casu* moet afhangen de *al* of *niet* aanwezigheid eener strafbaar verklaarde wets-overtreding;

Overwegende, dat niettemin de *engere* beteekenis dan zoude behooren te worden aangenomen, wanneer, wat dus nog behoort te worden onderzocht, die opvatting volgen moest, hetzij uit den zamenhang dezer geheele wetzinsnede, hetzij uit de [illegible] gebleken bedoeling des grondwetgevers in 1848;

Overwegende, dat intusschen noch het een, noch het ander hier het geval is:

dat immers, wat het *eerste* betreft, uit die zinsnede in haar *geheel* genomen wel volgt, dat, onder zeker bepaald voorbehoud zelfs, alle openbare godsdienstoefening *in den regel*, op welken de thans niet ter sprake komende tweede alinea de eenige uitzondering bevat, *alleen* wordt toegelaten *binnen* twee soorten van bepaald aangewezene en met name genoemde localiteiten of voorwerpen, te weten *gebouwen* en *besloten plaatsen*;

dat deze twee dus zijn niet hetzelfde, maar van elkander worden onderscheiden, doch dat uit de hier, als beide toegelaten, gedane bijeenvoeging van twee voorwerpen, volstrekt niet kan worden afgeleid, dat dus *beide* ten aanzien hunner uiterlijke gedaante of uitwendige omgeving *op dezelfde of soortgelijke* wijze moeten zijn ingerigt;

dat [illegible] te meer stringeert, omdat, zelfs dit aangenomen, *gebouwen* in den regel juist voorwerpen zijn, in welke men *van buiten* door aangebragte vensters, vooral bij openzetting derzelve, wat ook hier niet verboden is, wel degelijk kan zien, wat *van binnen* geschiedt;

dat, wat het *tweede* betreft, blijkens de zinsnede in de memorie van toelichting tot dit grondwetsartikel betrekkelijk en het aldaar gebezigde woord *daaruit*, bij de Regering van geene andere spanning en onrust, die men ontwijfelbaar zeker geoordeeld had te moeten voorkomen, en zelfs de bezorgdheid voor deze, weg te nemen, eenige rede is geweest, dan van zoodanige, die geboren kon worden uit het houden van openbare godsdienstoefening *op openbare plaatsen en wegen*;

dat *besloten plaatsen*, in den ruimeren zin opgevat, ook niet vallen in die termen;

dat zelfs bij aanneming ook van eene bij die memorie beoogde ruimere voorzorg, de beantwoording aan deze geheel wordt aangetroffen in het voorbehoud van praeventive maatregelen, voorkomende in het slot der *eerste* en in het begin der *tweede* alinea van het art. 167 der Grondwet;

dat eindelijk uit eene door enkele leden der Tweede Kamer in haar voorloopig verslag gedane en door de Regering onbeantwoord gelatene vraag, ten gunste noch van de eene, noch van de andere opvatting, eenige hoe ook genaamde gevolgtrekking kan worden afgeleid;

Overwegende, dat dus art. 167 der Grondwet onderscheidelijk gewagende van *gebouwen* en *beslotene plaatsen*, met deze laatste niet anders kan hebben bedoeld, dan opene en niet overdekte plaatsen, die door muren, heiningen, (waartoe ook voorzeker zoodanige rasterwerken behooren als hier zijn geconstateerd) of wel met heggen zijn *omgeven* en daardoor van den openbaren weg en van openbare plaatsen zijn afgescheiden;

Overwegende, dat, terwijl ook ten deze niet is gebleken van het bestaan van maatregelen, door het daartoe bevoegd gezag noodig gekeurd en genomen ter verzekering van orde en rust, zoodanige besloten plaatsen haar onderscheidend kenmerk niet kunnen verliezen daardoor, dat hetgeen daarop voorvalt van de openbare straat of andere plaatsen kan worden waargenomen, daar die, buiten en boven de wet, gewilde omstandigheid geheel afhankelijk is van de toevallige meerdere hoogte of rijzing van het terrein, hetwelk de besloten plaats omgeeft, en het denkbeeld van besloten plaats niet ligt in het inzigt, hetwelk daarop mogt worden gegeven, maar in de omgeving en afscheiding van den openbaren weg en de openbare plaatsen;

Overwegende bovendien, dat begraafplaatsen, mits van den openbaren weg afgescheiden, zoo als in casu, door eene omrastering van alle zijden, uit den aard der zaak en volgens hare bestemming, moeten worden beschouwd als besloten plaatsen, en ook inderdaad steeds als zoodanig zijn beschouwd geworden, zoo als dit kennelijk volgt uit de bepaling van art. 18 van het hier te lande executoir verklaarde decreet van 23 Prairial an 12, waarbij de begraafplaatsen (lieux de sépulture) met de kerkgebouwen (églises), wat de kerkelijke plegtigheden betreft, geheel worden gelijk gesteld; terwijl de verbodsbepalingen op dit stuk, alleen toepasselijk zijn op de cérémonies religieuses hors l'enceinte des églises et des lieux de sépulture;

Overwegende eindelijk, dat uit dit alles volgt, dat de requirant, als bedienaar der openbare godsdienst het kerkelijk gewaad *niet* heeft gedragen, en evenmin openbare godsdienst heeft uitgeoefend *buiten* gebouwen en besloten plaatsen; dat hij dus ook niet kan hebben overtreden de bepalingen der artt. 6 en 9 der Wet van 10 September 1853, en dat derhalve zijne voorziening in cassatie is gegrond;

Vernietigt het arrest van het Provinciaal Geregtshof in Gelderland, den 10 December 1856 in deze gewezen, en doende wat dat Hof in deze had behooren te doen,

Vernietigt almede het vonnis der Arrondissements-Regtbank te Arnhem van den 16den October 1856, waarvan was geappelleerd: — voorts, krachtens art. 105 der Wet op de Regterlijke Organisatie en het beleid der Justitie, ten principale regt doende op de bewezene daadzaken: Verklaart, dat dezelve opleveren noch misdaad, noch [illegible] te dier zake van alle regtsvervolging, de kosten van eersten aanleg, hooger beroep en cassatie te dragen door den Staat.

Aldus gearresteerd bij de Heeren en Mrs. De Greve, President, Wintgens, Modderman, Geradts en Pape, Raden, die met den Griffier dit arrest hebben onderteekend en door den President uitgesproken ter openbare teregtzitting van den 3den April 1857, in tegenwoordigheid van de genoemde Heeren, behalve van den Raadsheer Pape, die verhinderd is geworden daarbij tegenwoordig te zijn, mitsgaders ten overstaan van den Raadsheer de Vos, waarnemende het Openbaar Ministerie, en in bijzijn van den Griffier Jhr. de Gijselaar.

In ons Nommer van Woensdag, 8 April, is overgenomen uit de *Indépendance belge* eene korrespondentie uit Nederland over de geruchten omtrent een ministerieele krizis ten onzent en de oorzaken daarvan.

Wij vernemen uit eene geachte bron, waarin wij alle vertrouwen stellen, dat er *geen enkel woord waar is* van al hetgeen daar omtrent die ministerieële krizis, is medegedeeld.

De heeren J. F. Hoffman, A. van Rijckevorsel Hz., F. J. Plate, W. Ruys JDz., H. van Rijckevorsel en Joost van Vollenhoven, geven onder dagteekening van Rotterdam 8 April 1857 in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* de volgende verklaring:

»Reeds eenigen tijd had de hernieuwde bespreking van eene geregelde stoompakketvaart op Java hunne aandacht getrokken en gaf aanleiding tot de overweging, in hoe verre ook deze stad en de verdere gemeenten in de provincie Zuid-Holland, welke zoo groot belang bij die vaart hebben, bij eene te wachten oproeping, om tot de oprigting van zoodanige geregelde kommunikatie met onze Overzeesche Bezittingen te concurreren, zich zouden kunnen vereenigen, om daarvan niet uitgesloten te worden.

»Alvorens hierin verder te gaan, moesten zij echter eenigermate kunnen beoordeelen, welke middelen zoo wel financieel als materieel, daartoe zouden kunnen vereischt worden. Daartoe verzochten zij den heer J. W. L. VAN OORDT, direkteur der Nederlandsche stoomboot-maatschappij, zich bij hen aan te sluiten en hen met zijne veelzijdige kennis en verkregen ondervinding van den scheepsbouw en het stoomwezen bij te staan.

»Na herhaalde bijeenkomsten en overleggingen, is op den 14den Maart, 's avonds, besloten tot de oproeping, voorkomende in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van den 17den Maart, daarin herhaald den 18den en eindelijk in die van den 23sten voor het laatst opgenomen, terwijl het, nadat vele consideratiën gewisseld waren, of hun instantelijk verzoek is geweest, dat de oproeping voor die vergadering door den heer van Oordt geschiedde en dat ZEd. op zich zoude nemen de opgekomenen met de zaak, die ter sprake zoude komen, bekend te maken.

»Zij verklaren voorts, dat geen hunner eenige kennis heeft gedragen noch van den inhoud, noch van de afkondiging der voorwaarden des ministers, voor dat die op den 24sten Maart (dag der bijeenkomst) in de *Staats-Courant* (dus *acht* dagen na de eerste oproeping dezerzijds) is verschenen.

»Ofschoon de Ondergeteekenden zelven door de blaam welke het adres op het achtenswaardig karakter van den heer J. W. L. van Oordt zijdelings mogt werpen, zich niet gekompromitteerd achten, zoo hebben zij nogthans gemeend de waarheid van het gebeurde in het licht te moeten stellen, omdat *zij* Z.Ed. aanleiding gaven tot de bepaalde oproeping en daar zij de volle overtuiging koesteren, dat de heer van Oordt vóór den dag der openbaarmaking geen kennis droeg van de door de Regering te stellen voorwaarden, terwijl zij er de verklaring bijvoegden dat Z. Ed toen of later niets heeft medegedeeld van de voorwaarden der aanbiedingen, die wegens bedoelde vaart vroeger aan de Regering zijn gedaan."

Onder het afdrukken van dit Nommer, zegt de *Heraut* ontvingen wij:

OVER HET ONTWERP VAN WET OP HET LAGER ONDERWIJS, door Mr. GROEN VAN PRINSTERER.

Met een enkel woord vestigen wij de aandacht van onze lezers op dit *zeer belangrijke* werk, waarin even duidelijk als krachtig, even sober als warm wordt uiteengezet, dat het Nieuwe Ontwerp

1. Is dezelfde wet; in de hoofdgedachte aan het vorig ontwerp gelijk.
2. Is dezelfde wet; gewijzigd naar de voorschriften der Tweede Kamer in het Voorloopig Verslag van 1856.
3. Is dezelfde wet; enkel voor de leus, met het woord *christelijk* versierd.
4. Is dezelfde wet; met voorspiegeling van subsidie aan bijzondere scholen, in een alinea dat, noch aangenomen, noch, zoo het aangenomen wierd, ten uitvoer kan gelegd worden.

De *Staats-Courant* van heden bevat een uitvoerig rap[illegible]ken, uitgebragt door de heeren L. J. F. Janssen, J. W. Holtrop en R. C. Bakhuizen van den Brink, uitmakende de kommissie voor de internationale ruiling van voorwerpen van wetenschap en kunst over het jaar 1856.

Wij lezen in de *Staats-Courant*:

»Op Donderdag, 9 April, des middags ten 12 ure heeft Z. K. H. de Prins van Oranje, in tegenwoordigheid van HH. MM. den Koning en de Koningin, van H. M. de Koningin-Weduwe en van de verdere leden van het vorstelijk Huis, met hunne hofhouding, van de ministers van Binnenl. Zaken en voor de zaken der Hervormde Eeredienst, van 's Prinsen Leermeesters, alsmede van den oudste der in dienst zijnde leeraren der Nederduitsche en Waalsche gemeenten alhier, de heeren Molenaar en Secretan, Zijne geloofsbelijdenis afgelegd, en is als lidmaat der Hervormde Kerk bevestigd door den heer Hofkapellaan G. Ruitenschild, wiens godsdienstig onderwijs den Prins tot deze gewigtige plegtigheid had voorbereid."

»Bij besluit van den 9n dezer, heeft de Koning Hoogstdeszelfs Hofprediker den heer G. Ruitenschild, theol. doctor, predikant bij de Nederduitsch-Hervormde gemeente te 's Gravenhage, benoemd tot kommandeur der orde van den Nederl. Leeuw."

»Bij een ander besluit, mede van den 9n dezer, heeft de Koning goedgevonden den luitenant-generaal Jhr. H. F. G. baron Forstner van Dambenoy, minister van Oorlog en [illegible] opvoeding van Z. K. H. den Prins van Oranje, te benoemen tot Zr. Ms. adjudant in buitengewone dienst."

Heden ten 11 ure heeft het provinciaal geregtshof in Noord-Holland uitspraak gedaan in de zaak van de beide Schnauss (vader en zoon), beschuldigd van moedwillige brandstichting. Het hof heeft den vader vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs, doch den zoon veroordeeld tot een gevangenisstraf in een verbeterhuis te ondergaan voor den tijd van *tien* jaren.

Uit Glasgow wordt gemeldt, dat de stoomboot *Rembrandt*, gebouwd voor rekening der Koninklijke Nederlandsche Stoombot-Maatschappij, gisteren van daar is vertrokken, om een geregelde vaart tusschen Amsterdam en Leer te openen.

Z. M. heeft benoemd: tot dir. van het postk. te V[illegible] C. H. van Olffen; tot ontv. der dir. bel. in- en uitg. re[illegible]

en atc. te Swalmen J. H. Caisar; tot adj.-komm. bij het min. van Oorlog P. D. Scheffelaar en H. Kraak.

's GRAVENHAGE, 9 April. Z. K. de Koning heeft gisteren avond in een bijzonder gehoor ontvangen den heer Simons, administrateur van Buitenlandsche Zaken en president van den regeringsraad van het groothertogdom Luxemburg, welk onderhoud meer dan twee uren heeft geduurd.

— Op de heden gehouden groote parade van het garnizoen, waren voor de eerste maal de beerenmutsen, die tot hiertoe door de grenadiers werden gedragen, vervangen door chakots, met [illegible] witte vangsnoeren, die van de [illegible] kompagnien, met groene vlamme [illegible] de muziekanten met witte vlammen en [illegible] snoeren, terwijl de tamboer-majoor een grooten [illegible] kolbak met eene witte veêren pluim droeg.

PURMEREND, 8 April. Men verneemt, dat door wijlen den heer F. Middelhoff, alhier, aan de nieuw gebouwde r. k. kerk deze gemeente een nieuw toren-uurwerk ten geschenke is gegeven. (H.)

SNEEK, 7 April. Van 28 Maart tot en met 3 dezer zijn in deze provincie 243 runderen aan de besmettelijke longziekte gestorven of afgemaakt; bedragende daardoor het totaal der gevallen sedert 1 Jan. dezes jaars 3747.

LEEUWARDEN, 7 April. Men verneemt dat de direkte belasting, geheven onder den naam van hoofdelijken omslag, zoo als die laatstelijk door den raad dezer gemeente is vastgesteld, door Z. M. is goedgekeurd. Als grondslagen dier belasting zijn aangenomen, de vermogdelijke inkomsten van den belastingschuldige over het belastingjaar, en wanneer hiervan geene of onvoldoende opgave geschiedt en bij Burg. en Weth. geene genoegzame kennis daarvan bestaat, zullen het zijn de bekende inkomsten, in verband met de personele huurwaarde der woningen en den uiterlijken staat der belastingschuldigen; in beide gevallen met inachtneming van der belastingschuldigen getal kinderen, geen inkomen hebbende. [illegible] (Amst. Cour.)

MAASTRICHT, 7 April. Het regtsgeding tusschen de stad en den heer Regout over het wegruimen der gazpijpen van den laatstgenoemde, heeft reeds een aanvang genomen. Daarenboven is de gemeente in een proces met het departement van Oorlog gewikkeld, over den eigendom van eenige publieke gebouwen, welke vroeger tot kazernen hebben gediend en in den aanvang domeingoed zijn geweest. De van goevernements-wege ingediende eisch, is aanvankelijk door de regtbank niet ontvankelijk verklaard, vermits deze niet door den minister, maar door den eerstaanwezenden ingenieur werd ingediend.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

FRANKRIJK.

PARIJS, 6 Maart. De *Moniteur de la flotte* heeft belangrijke tijdingen uit China ontvangen. Ziehier wat dit blad meldt:

»Het hof van Peking heeft eindelijk teekenen van leven gegeven en voor de eerste maal, sedert het begin der vijandelijkheden, door een officiëel stuk zijn wil kenbaar gemaakt.

»De onderkoning van Kanton, heeft omstreeks 10 Februarij, een bevelschrift ontvangen, dat hem de te volgen gedragslijn voorschrijft.

»Dit opmerkelijk stuk is in de volgende bewoordingen vervat:

»*Het hoofd van den Nuy-Ko* (keizerlijk kabinet, staatsraad, of ministerraad) *aan den Onderkoning van Kanton, op hooi bevel.*

»Yeh!

»Ik heb u belangrijke tijdingen te melden. Wij hebben met aandacht het verslag gelezen, dat gij over den aanval der engelsche barbaren tot ons gerigt hebt. De geheele Nuy-Ko is er over verontwaardigd, en wij hebben besloten, dat de Keizer, niettegenstaande het verdriet dat zijn grootmoedig hart er over gevoelen zou, hier van onderrigt moest worden.

»Na twaalf verzoekschriften in verschillende tusschenpoozen aangeboden, heeft de Keizer zich verwaardigd het omstandig verhaal over deze zaak aan te hooren; zie hier de bevelen van zijn magtigen wil:

»Yeh! [illegible]

»Gij zult den vreemden barbaren, die u aangevallen [illegible] vervolgingsoorlog aandoen. Zij moeten door [illegible] gekastijd worden. Evenwel, [illegible]

»Yeh!

»Wanneer, nadat de[illegible] verderfende wraakneming op [illegible] uitgeoefend, zij dan een opregt berouw betoonen over hetgeen zij misdaan hebben, vergunt de Keizer, onze grootmoedige meester, die door golven van liefde overstroomd wordt, dat de vijandelijkheden een einde nemen en de handelszaken met de vreemdelingen worden hersteld, zoo als zij voor hun misdrijf bestonden.

»Yeh!

»Gij hebt het verstaan?

»Gij zult van het voorstaande mededeeling doen aan de onder uw bevelen geplaatste mandarijnen.

»*Het hoofd van den Nuy-Ko,*
TSAOE-TCHIN-YONG.

»Peking de 10e dag van de 2e maand."

Dit staatsstuk, dat men kan beschouwen als de eenige officiëele akte, te midden van het gewigt der tegenwoordige gebeurtenissen, is medegedeeld aan de chineesche gezagvoerders te Macao, in het portugeesch vertaald, en van het portugeesch in het engelsch. Het werpt een helder licht op de oogmerken van het pekingsche hof.

De Keizer van China doet nimmer regtstreeksche mededeelingen aan de mandarijnen in de provinciën. Alle stukken die inkomen, worden door de vier staatsbeambten van het keizerlijk kabinet nagezien, die na den Keizer voor de belangrijkste personen van het rijk worden gehouden. Zoo de leden van het keizerlijk kabinet een stuk gewigtig genoeg vinden om het ter kennis van den Keizer te brengen, rigt het hoofd van den Nuy-Ko, die met de taak belast is de woorden en handelingen van zijn meester te vernemen, aan den Keizer een eerst verzoekschrift, waarin hij om de gunst smeekt hem over een gewigtig zaak te mogen onderhouden. Na het tiende en elfde en somtijds na het twintigste verzoekschrift, dat alle twee dagen wordt herhaald, antwoordt de Keizer dat hij vergunt dat men hem over de zaak spreke, en na zijn minister aangehoord te hebben, deelt hij meer of minder kathegoriesch zijne denkwijze mede, die door het hoofd van den Nuy-Ko, aan den belanghebbenden wordt overgebragt. Men begrijpt ligt hoedanig de openbare zaken in China worden behandeld, en aan welke willekeur deze regeringswijze dit ontzaggelijk rijk blootstelt.

Het hoofd van den Staat toch kent slechts de gebeurtenissen, die zijn omgeving goedvindt hem mede te deelen en beziet ze nimmer in het ware licht. Evenwel voor hen die China en den aard zijner regering kennen, is het duidelijk dat het medegedeelde stuk veel minder oorlogzuchtig is, dan men oppervlakkig zou gelooven, en het is waarschijnlijk dat de mandarijnen, die het moeten uitvoeren het op vredelievende wijze zullen uitleggen vooral als zij de sterke zeemagt zien, die uit Europa gekomen is.

Volgens de laatste tijdingen was [illegible] de handels in de verschillende [illegible] bedreevend; verwarring en schrik heerschten overal, en ieder verlangde tot elken prijs het einde van dezen stand van zaken.

— De Bisschop van Moulins schijnt vast besloten om op het vonnis van den staatsraad niet anders dan door een eenvoudig bewijs van ontvangst te antwoorden, en vervolgens het stilzwijgen te bewaren. Maarschalk Pélissier moet veel pogingen in het werk stellen om een verzoening tusschen den Bisschop en den Staat te bewerkstelligen.

— Hoewel de staatsraad sedert gisteren zijn vonnis tegen den Bisschop van Moulins heeft doen kennen, is men er verre af van eenstemmig te denken over de uitlegging, aan den tekst van dit stuk te geven. Een overdreven magtsvertoon baart altijd verwarring, zelfs wanneer men zich verbeeldt zijn regt door gematigdheid in den vorm bewezen te hebben.

De *Siècle* en de *Estafette* zijn de eenige van alle parijsche bladen, welke heden een oordeel uitbrengen, over de uitspraak van den staatsraad, en reeds heden bestrijdt de *Patrie* den *Siècle* over de beteekenis die de laatste aan het besluit van den staatsraad hecht. De *Siècle*, die een uitbundige blijdschap betoont over de door den staatsraad genomen besluiten, had de dwaasheid gehad te beweeren dat het vonnis niet alleen den Bisschop van Moulins treft, maar ook de provinciale konciliën, welke het synodaal statuut hebben aangenomen.

Niet alleen de *Patrie* maar ook de *Univers* bestrijdt den *Siècle* op dat punt.

— Men leest in den *Univers*:

»Wij hebben gisteren, zonder ons een enkele opmerking te veroorloven, het raadsbesluit tegen den Bisschop van Moulins medegedeeld. Onze lezers weten genoeg, welke gewaarwordingen wij hebben moeten ondervinden. Zeker, hadden wij die uitgedrukt, zou het op eerbiedigen toon zijn geweest; noch de droefheid, noch de ongerustheid, die wij gevoelen, hebben iets dat de tijdelijke magt beleedigen kan, en de betuigingen verloochent, waarmede wij nooit geweigerd hebben haar te vereeren. Onze politieke wenschen lijden op dit punt niet minder dan onze godsdienstige overtuiging. [illegible] aan beide kanten aangetast. Wij hebben ons onthouden er de redenen van af te leiden, wij onthouden er ons ook nu van, in de vrees dat men het niet verdragen zal, en geene onderwerping kan ons [illegible] die de noodzakelijkheid ons niet gebiedt, hebben het hoofd te bieden.

— Mevr. Ristori zendt iederen ochtend de bloemenkransen, welke men haar des avonds in den schouwburg toewerpt, naar de kerk van Notre Dame de Lorette om in de aan de H. Maagd gewijde kapel te worden nedergelegd.

— De *Moniteur* bevat een dekreet tot het daarstellen van een spoorwegnet in Algiers.

— De Koning van Beijeren is te Napels aangekomen.

— Het dagblad van Rome, dd. 23 Maart, behelst een pauselijk besluit tot wijziging van het tarief van uitgaande en inkomende regten, waarbij de inkomende regten op een groot aantal artikelen verminderd worden. De voornaamste van deze artikelen zijn: haren, wollen, katoenen en linnen weefsels, passementwerken, kunstbloemen, artikelen van mode en gemaakte kleederen, pelterijen, vilten, zeep, palmolie, enz. Voor het grootste gedeelte bedraagt de vermindering 50 pCt., voor sommigen zelfs 70 pCt.

— Men weet dat voor eenigen tijd door de Porte de handel zoowel in zwarte slaven als in cirkassische meisjes afgeschaft is, maar men weet minder algemeen van hoeveel invloed die afschaffing op den maatschappelijken toestand der turksche bevolking zal zijn. Daar het gebruik aan de vrouwen in het Oosten verbiedt, haar gelaat voor een man te vertoonen, behalve aan haren vader, broeder of echtgenoot, kan geen enkele mahomedaansche vrouw in den harem als dienstbode gebezigd worden, vermits zij anders aan de blikken zou blootgesteld zijn der mannen, die deel uitmaken van de familie. De christen-vrouwen worden als van zelf daartoe van de hand gewezen; het gebruik maken van hare diensten streed tot dusverre te zeer met de zeden en het vooroordeel des lands. De zwarte slavinnen waren dus de eenigen, welke men tot de huisselijke dienst in de harems kon bezigen. Het verbod van den handel in zwarte slavinnen moet dus wel, eene geheele omwenteling in de huisselijke dienst der Turken te weeg brengen, en meer dan alles aan de onschendbaarheid des harems [illegible] inslaan. Wanneer nu eenmaal de tegenwoordige slavinnen-bevolking zal zijn uitgestorven, zullen de turksche vrouwen wel genoodzaakt zijn of zelve het huiswerk te verrigten, of ter harer vervanging vrije vrouwen te kiezen. In den beginne zal men welligt christelijke vrouwen in dienst nemen, maar later zullen de zeden noodzakelijk eene verandering ondergaan, en de turksche vrouwen zullen er eindelijk in toestemmen ook buiten de vier muren te leven. — Van het nemen van bovengenoemden maatregel — de afschaffing van den slavenhandel — komt Reschid pacha in de eerste plaats de eer toe.

Overigens dient hier nog vermeld te worden, dat de [illegible] langzamerhand verdwijnt; met uitzondering van [illegible] hebben bijna aan allen die weelde vaarwel gezegd. Het verkeer met de Europeanen heeft hiertoe zeer veel bijgedragen, meer nog dan het verbod om handel in cirkassische meisjes te drijven, want die verandering was reeds lang merkbaar, voordat de firman betreffende dit verbod verschenen was.

ENGELAND.

LONDEN, 8 April. Volgens den *Times* hebben tot dus verre de liberalen 27 stemmen gewonnen in de graafschappen van Engeland en in Wallis.

De *Morning Post* zegt, dat van de 606 tot dus verre bekende verkiezingen, 329 leden tot de liberalen, 72 tot de liberaal-konservatieven en 205 tot de konservatieven behooren.

— De *London Gazette* [illegible] regering en die van Frankrijk [illegible] waarbij Engeland afstand doet van het regt, dat het tot dus verre voor zijne onderdanen bezetten had, tot het drijven van handel op het gebied van de monding van de rivier St. John tot aan de baai en het fort van Portendic. Daartegen staat Frankrijk aan Engeland af de fransche faktorij of het kantoor te Albreda, aan den noordelijken oever van de rivier Gambia, op de westkust van Afrika, met al de bezittingen of andere regten aan genoemde faktorij verbonden.

— De *America* heeft berigten uit New-York aangebragt van 24 dezer. Uit de handelingen van den nieuwen president, blijkt meer en meer, dat hij het Zuiden ten koste van het Noorden, [illegible] woorden, dat hij [illegible] Zoo wendt hij [illegible] Kansas, dat [illegible] geteisterd wordt [illegible] De president, om al de medeleden van zijn partij te bevredigen, heeft nog besloten [illegible] ambtenaren om de vier jaar door anderen [illegible] verwisseld; hetgeen vele ontevredenen maakt.

Het tusschen Mexico en de Vereenigde Staten gesloten verdrag, wordt door een korrespondent van Washington geheel [illegible] te bevatten:

»Mexiko doet [illegible] gunste van de Vereenigde Staten afstand van het grondgebied begrepen in de noordwestelijke Staten van Sonora, Sinaloa en neder-Kalifornie, alsmede van [illegible] van Kalifornie.

Daarentegen betaalt Amerika vijftien millioen dollars aan Mexiko, doch houdt van die som drie millioen af tot de amerikaansche houders van mexikaansche fondsen te betalen.

Eene wekelijksche stoomlinie tusschen Nieuw-Orleans en Vera-Cruz onder amerikaansche vlag zal worden opgerigt.

DUITSCHLAND.

BERLIJN, 8 Maart. De verdaging van de pruissische

kamers heeft de parlementaire werkzaamheden niet geheel onderbroken. De kommissien houden zich, gedurende de schorsing der openlijke zittingen, met het voorloopig onderzoek bezig der ontwerpen, welke de beide vergaderingen bij haar nieuwe zamenkomst te behandelen zullen hebben.

De kommissie van het Heerenhuis, belast met het onderzoek der wet betreffende de vermeerdering der belasting op het zout, heeft een besluit genomen, dat een levendigen indruk op het kabinet schijnt gemaakt te hebben. Zij heeft het ontwerp verworpen met algemeene stemmen. Dit is echter nog geen bewijs dat de stemming der geheele kamer daarom afkeurend zal zijn. Men herinnert zich dat de regeringsvoorstellen ook eenstemmig door de kommissie uit de kamer van afgevaardigden zijn verworpen, en dat deze vergadering ze evenwel later heeft aangenomen.

— Eene telegrafische dépêche uit Kopenhagen meldt, dat in Denemarken een ministerieële krizis is ingetreden en al de leden van het kabinet hun ontslag hadden aangevraagd.

— De half officiële *Zeit.* bevestigt, dat Rusland Denemarken in de aangelegenheid van Holstein en Lauenburg niet zal ondersteunen. Het kabinet van St.-Petersburg zou namelijk het aanzoek van Denemarken, om deze zaak aan een europeesch kongres te onderwerpen, van de hand hebben gewezen. De *Zeit.* voegt er bij, dat de overige mogendheden de inzigten van Pruissen en Oostenrijk in die zaak deelen. Dat dit nog bevestiging vereischt, is duidelijk.

STADSNIEUWS.

BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 10 April.

ONDERTROUWD (9 April): T. H. A. Diepenbrock met J. J. Kuytenbrouwer.

BEVALLEN (7 April): M. J. de Bull, geb. Heynsius, D. - M. L. Legel, geb. Addicks, Z.

OVERLEDEN (5 April): P. Rolff, 40 j. — (6 April): L. Machielse, 18 j. - J. Beyning, 62 j.

PRIJS-COURANT DER EFFEKTEN.

		8 APRIL 4½ u. gebl.	9 APRIL 4½ u.			gebl.
Nederl., Werkel. Schuld à	2½ pCt.	63¾	63¾	a	$63\frac{15}{16}$	
Dito Dito	3 „	$76\frac{5}{16}$	76¼	„		
Dito Dito	4 „	$95\frac{15}{16}$	95⅞	„	$95\frac{15}{16}$	
Overzeesche Bezittingen	4 „	95	95⅛	„	95¼	
Amortisatie-Syndikaat	3½ „	91⅝	91⅛	„		
Actien Ned. Bank	4 „		160	„		
[illegible]		140	140			
Maatschappij van Weld.	4 „			„		
Oblig. Rijn-Spoorweg	4½ „			„		
Dito Hollandsche dito				„		
Obligatiën	4½ „			„		
België, Certifikaten	2½ „			„		
Dito *Rothschild*	2½ „	52⅝		„		
Frankrijk, Obligatiën	3 „			„		
Spanje, Onbep. Stukken	1¼ „	24⅝	$24\frac{11}{16}$	„	24⅝	
Dito	3 „	41¾	41½	„		
Binnenlandsche	3 „	$38\frac{5}{16}$	38¼	„	$38\frac{5}{16}$	
Coupon Bewijzen		6⅝	$6\frac{9}{16}$	„		
Amortisable Schuld		5⅞		„		
Portugal, te Londen	3 „	45⅛	$45\frac{1}{16}$	„	45⅛	
Dito Uitgestelde			$24\frac{9}{16}$	„	24⅝	
Rusl., bij *Hope en C°.*	5 „	104⅛	104	„		
Dito A°. 1828—1829	5 „	103	102⅞	„	103	
Negot. 1831 en 1833	5 „	92¾	92¾	„		
Inschr. bij *Stieglitz*, 5e Serie	5 „	94½	94¼	„		
Dito idem 6e „	5 „	96½	$96\frac{5}{16}$	„	$96\frac{9}{16}$	96⅝
Certifikaten te Hamburg	5 „	94		„		
Dito dito te Londen	4½ „	$93\frac{11}{16}$		„		
Dito dito *Hope en C°.*	4 „	84¾	84⅜	„		
Dito [illegible]	4	84⅜	84¼	„		
Dito 5e Serie	4 „			„		
Dito in Zilver	5 „			„		
Inschr. op 't Grootboek	6			„		
Dito Certifikaten	6 „	64		„		
Polen, Aand. met Lot. fl. 500		154		„		
Schatkist-Obligatiën	4 „	$77\frac{15}{16}$	77⅞	„		
Oostenrijk, Metalliek	5 „	75¾	$75\frac{5}{16}$	„	$75\frac{9}{16}$	75⅜
Dito rente te Amsterdam	5 „	86⅝	86⅝	„		
Dito Nationale	5 „	77½	$77\frac{5}{16}$	„	77½	
Dito	2½ „	39¼	39⅛	„	$39\frac{5}{16}$	
Weener Bank	5 „			„		
Dito	4			„		
Aand. met Loting fl. 250	. *f*			„		
Nieuwe dito 1854				„		
Pruiss. Aand. 1854	3½ „		206	„		
Napels, Cert. bij *Rotsch.*	5 „			„		
Denemarken, dito	5 „			„		
Louisiana, te Londen	5 „			„		
Brazilië	5 „			„		
Dito 1843	5 „			„		
Mexiko, te Londen £ 100	3 „	22⅝	$22\frac{1}{16}$	„	22⅛	
Dito Onbepaalde	3 „	22⅝	$22\frac{1}{16}$	„	22⅛	
Peru	4½ „			„		
Grenada, dito à £ 100	3½ „	21¾	$21\frac{9}{16}$	„	21⅝	$21\frac{11}{16}$
Dito Uitgestelde		$6\frac{9}{16}$	$6\frac{9}{16}$	„		
Ecuador	1 „			„		
Venezuela, te Londen	4½ „		36½	„		
Dito Uitgestelde	„		$14\frac{7}{16}$	„	$14\frac{9}{16}$	
Amerika, Bank-Aktiën Cert.	„			„		
Dito Orig.				„		
Grieken, Bl. 1825	5 „			„		

[illegible]ches. 104; N. Port. $44\frac{5}{16}$, ¼; Illin. 93, ½; Prost 105½, [illegible] Phil. A. 780; Weener Bank-Aktiën *f*1165; Gren. onb. [illegible]; Venezuela onb. 36½.

Bij geringen omzet waren binnen- en buitenlandsche fondsen prijshoudend, met uitzondering der oostenrijksche, welke tot verlaagde koers werden afgegeven.

Koers van het Geld: Beleening 4 pCt., Prolongatie 3½ pCt., Diskonto 4 pCt.

Wisselkoers.

Parijs	2/m. *f*	$55\frac{7}{16}$	Livorno	2/m. *f*	39½
„	zigt „	$56\frac{1}{16}$	Napels	„ „	83½
Bordeaux	2/m. „	54⅞	Petersburg	„ „	1.82
„	zigt „	55½	Weenen	6/w. „	33⅜
Madrid	3/m. „	238	Augsburg	„ „	$35\frac{5}{16}$
Cadix	„ „	240	Frankfort	„ „	98⅞
Seville	„ „	237	Hamburg	2/m. „	$34\frac{15}{16}$
Bilbao	„ „	237	„	zigt „	35⅜
Lissabon	„ „	40	Londen	2/m. „	11,65
Porto	„ „	40	„	zigt „	11,77½
Genua	2/m. „	45½	Rotterdam	„	

BUITENLANDSCHE BEURZEN.

ANTWERPEN, 9 April. Belg. leen. 2½ pc. 56½, Obligatiën 3 pc. —; id. 4½ pc. 98¾; Spanje 1—3 pc. $24\frac{7}{16}$, Binnenl. 3 pc. 38⅜; Romeinen 5 pc. 88⅞; Oostenrijk Met. 5 pc. 79½; id. Nap. 5 pc. 81.

PARIJS, 9 April. Fransche 4½ pc. 91.25; 3 pc. 69.50; 1¼ pc. Spanje 25; 3 pc. id. 38½; 5 pc. Met. —; Rom. Leen. 89¾.

MADRID, 6 April. 3 pc. Schuld 40.35; id. 1¼ pc. 25 85.

LONDEN, 9 April. Cons. 93; Spanje buit. 3 pc. 41⅞; id. 1¼ pc. 24⅞; Rusl. 5 pc 105; id. 4½ pc. 95; Holl. 4 pc. 96¾; id. 2½ pc. 65; Sard. 5 pc. 90; Braz. 101; Peru 4½ pc. 77; Gren. uitg. 6⅝; id. werk. 23½; Mexiko 3 pc. 23⅝; Portugal 3 pc. 46; Ecuador 14½; Venezuela 38; Wissel op Amst. 11.19¼; Hamburg 13.08½.

WEENEN, 9 April. Met. 5 pc. 83½; id. 4½ pc. 73½; Bank-Aktiën 1006; Credit Anst. 265¾; Wissel op Londen 10.13; Amst. —; Parijs —; Goud 7¾; Zilver —.

BERLIJN, 8 April. 3½ pc. Pr. Staatschuld —; 4½ pc. Rusland —; id. 5 pc. 104⅜.

BERLIJN, 9 April. 3½ pc. Pr. Staatsch. —; 5 pc. Rusland 105; id. 4½ pc. —; Wissel op Londen 2/m. 6 Th. 18⅜; Amst. kort 141¼; Hamb. 150½; Petersburg 104½.

HAMBURG, 9 April. Spanje 1¼ pc. —; id. 3 pc. 23¼; Rusl. 5 pc. 99½; 4½ pc. 90; 3 pc. Mexikanen 10⅝; Noord-Duits. bank 93⅞; Wissel op Londen 3/m. —.—; id. kort —.—; Amst. —.—.

FRANKFORT, 9 April. 5 pc. Met. 77¾; 1¼ pc. Spanje binnenl. 24½; id. 3 pc. —; Wissel op Londen 3/m. ——; Parijs —; Weenen —; Amsterdam —.

NIEUWSTIJDINGEN, BETREFFENDE INTRESTBETALINGEN, UITLOTINGEN, GELDLEENINGEN, ENZ.

PRIJZEN VAN COUPONS EN LOSBARE OBLIGATIEN.

Metalliek	*f* 28,15	a —	Pruissische	*f* 34¾	a —
Napelsche	- 25,80	„ —	Spaansche	- 2,37	„ —
Div. in £St.	- 11,70	„ —	Hamb. Russ.	- 35¾	„ —
Eng. Russen	- 11,75	„ —	Russ. in Z. R.	- 36¼	„ —
Fransche	- 55⅝	„ —	Pools. in „	- 86⅜	„ —
Belgische	- 55⅝	„ —	„ „ Fl.	- 27⅜	„ —

Nationale Metalliek *f* 29.45. Buitenl. Spanje *f* 54¾ per Fr. 120.

SPECIE-COURS.

GOUDEN SPECIEN.

Stukken à *f* 10 per Stuk	*f* 9,70	à 9,80
Oude Gerande Dukaten	„ 5,55	„ 5,65
Wigtige Souvereinen	„ 11,70	„ 11,80
„ Pistolen	„ 9,55	„ 9,65
Stukken van 20 Francs	„ 9,30	„ 9,40

Baren Goud en Specien à *f* 1442,60 per Ned. ℔ fijn 10¼ a 10⅝ pc.

ZILVEREN SPECIEN.

Piasters per Stuk	*f* 2,55	à 2,60
Stukken van 5 Francs	„ 2,33	„ 2,36
Brabandsche Kroonen	„ 2,65	„ 2,70
Fransche	„ 2,70	„ 2,75
Pruissische Daalders	„ 1,73	„ 1,76
Zilver 1000 à 980	*f* —,—	„ —,—
„ 900 „ 700	„ 104,20	„ 104,70

De heeren Hope en C°., Ketwich en Voombergh en wed. W. Borski hebben bekend gemaakt, dat de coupons, verschenen 1/13 Jan. 1857, der 6 pCt. Russische Certifikaten, van hunne administratie, van heden af zullen worden betaald ten kantore van de Associatie-Cassa, te weten: de coupons, groot Rs. 30 in Bank-Assignatien, met *f* 15,82, en idem, groot Rs. 15 in zilver, met *f* 27,89.

HANDELSBERIGTEN.

GRAANMARKT.

SCHIEDAM, 9 April. Rogge verkocht: 148/2 ℔ gedr. Deensche *f* 227 6/w. Gerst: 137/2 ℔ Silesische *f* 235 6/w. — Moutwijn *f* 20,50; Jenever *f* 26; Amst. Proef *f* 27,25, per ned. vat zonder fust, zonder de belasting.

DELFT, 9 April. Heden zijn de prijzen der Boter alhier geweest: eerste kwaliteit *f* 48 a 50, tweede kwaliteit *f* 44 a 47, derde kwaliteit *f* 42 a 43.

ANTWERPEN, 9 April. *Granen* in een doen, zonder omzettingen. — *Rijst.* Afgedaan 2500 b. Necransee per *Tarolinta*, afl. 7 ongepeld, en 500 b. gepelde Arracan a *f* 8¼. Voor Carolina blijft veel vraag bestaan voor Export, maar is zeer schaarsch en is fl. 15 te vergeefs geboden. — *Suiker.* Willig, tot vorige prijzen kan men niet meer te regt.

LONDEN, 8 April. *Suiker.* Vast voor alle soorten; verscheidene partijen zijn zeilend tot goede prijzen afgedaan. — *Geraffineerd.* Bijna zonder voorraad, waardoor de prijzen zi[...] verbeteren. — *Thee.* Stil. Ordin. Congo 1 sh. ¼ a 1 sh. ½[...]

LIVERPOOL, 7 April. *Katoen.* De markt sluit zeer v[...] tot onveranderde prijzen. Verkoopen ongeveer 5000 balen. De aanvoeren sedert Donderdag bedragen 75000 balen.

SCHEEPSTIJDINGEN.

BINNENGEKOMEN.

TEXEL, 8 April. Van Marion, Honigbij, Blom, Ma[...] Adolphina, de Winter, Staatsraad Commissaris van Ewijck en Ruyge, Stad Leyden, alle 4 Java. - Von Sydon, Scandia, Rio-Janeiro, l. v. Falmouth. - Schuth, Jacob Synes, Bayonne.

HELVOET, 8 April. Dijkama, Burgemeester Hoffman, Batavia. - Lutzow, Gouverneur van der Eb, Kust van Guinea.

BROUWERSHAVEN, 8 April. De Ligny, Fortuna, Ba[...]joewangie naar Dordt.

RIVIER-VAART.

AMSTERDAM, 10 April, in lading naar:

Duisburg.	H. In de Kamp, Vlijt en Hoop.
Mannheim.	G. Spiering, Geerdina Adriana.
Dusseldorp.	H. Polman, Niederrhein N°. 4.

AMSTERDAM, 9 April, vertrokken naar:

Duisburg.	E. Grientjes, Twee Gezusters.
Dusseldorp.	B. L. Casimir, Sara.

Rijnhoogte ARNHEM, 9 April 1 el 39 duim.
KEULEN, 9 „ 7 vt. 0 „

Advertentiën.

(3104) Heden overleed onze teeder geliefde Dochter en eenigst kind, MARIA JOHANNA, in den ouderdom van 31 jaren.

AMSTERDAM, 6 April 1857. J. LAUS. J. LAUS, VERDEIJEN.

(3103) Voor drie weken geleden, trof mij de zeer gevoelige slag, door het afsterven mijeer veelbeminde Echtgenoote; heden moet ik weder een nieuw offer brengen door het verlies van mijn geliefd jongste kindje MARIA HENRICA JACOBA, in den leeftijd van elf maanden.

G. J. B. WINKELHAGEN.

AMSTERDAM, 7 April 1857.

Er wordt gevraagd om met Mei aanstaande in dienst te treden, een **Molenaarsknecht**, welke tevens met Paard en Wagen kan omgaan. Reflecteerenden adresseren zich liefst in persoon of met gefrankeerde brieven onder letter T. [...] den Boekhandelaar J. [illegible] te Culemborg. (309[...])

(3102) Ouders of Voogden wordt de gelegenheid aangeboden op een dorp in Z.-Holland, tot kosteloos plaatsen van een **Burger Meisje**, ongeveer 14 jaren oud, in een Burger Huisgezin, van de R. C. Godsdienst, om in het huishouden behulpzaam te zijn. Brieven *franco* Lett. G. B. bij den Boekdrukker G. J. VAN LEEUWEN, Haarlemstraat te Leyden.

Inrigting voor Opvoeding en Onderwijs

TE MEGEN.

De ondergeteekende brengt ter kennis van Ouders en Voogden, dat er thans gelegenheid bestaat tot plaatsing van eenige **Jonge Lieden**, aan wie onderwijs wordt gegeven in de Fransche, Hollandsche, Duitsche en Engelsche Talen, Teekenen, Piano en hetgeen verder tot eene beschaafde opvoeding behoort, tegen een zeer matig kost- en leergeld.

Informatiën zijn te bekomen bij den WEW. Heer Pastoor, den HWGeb. WEW. Heer A. L. Baron van BLOCKLAND en de EE. PP. Minderbroeders alhier.

Brieven *franco.* J. H. HOFFMAN, Onderwijzer.

(3096)

(309[...])

STOOMBOOT-DIENST

Koophandel en Nijverheid.

Tot nadere aankondiging zal de vaart plaats hebben als volgt:

Maandag den 6 April ten 6½ uur van *Nijmegen* [...] *Schiedam* en terug naar *Rotterdam.*

Dingsdag den 7 April ten 6 uur van *Rotterdam* [...] *Emmerik* en terug naar *Nijmegen.*

Woensdag stoomafwaarts, Donderdag op en zoo vervolgens geregeld om den anderen dag.

Te Amsterdam bij C. L. VAN LANGENHUYSEN Drukker en Uitgever.

Bijvoegsel van *de Tijd*, Noord-Hollandsche Courant, van Zaterdag 11 April 1857.

STATEN-GENERAAL.

TWEEDE KAMER.

Algemeene Beschouwingen van het Voorloopig Verslag over het Lager Onderwijs.

§ 1. In verband met eene soortgelijke opmerking, bij de behandeling van het vorig ontwerp van wet op het lager onderwijs gemaakt en in het Voorloopig Verslag deswege van 29 April 1856 opgenomen, werd in eene der afdeelingen de aandacht gevestigd op het feit, dat de thans ingezonden Memorie van Toelichting geene andere onderteekening draagt dan die van den Minister van Binnenlandsche Zaken. Volgens enkele leden was er reden om zich daarover te verwonderen. De tegenwoordige voordragt, zeiden zij, betreft eene aangelegenheid, die tot de jongste verandering van Ministerie aanleiding heeft gegeven. Het nieuwe Kabinet heeft bij zijne optreding zich geroepen verklaard om de moeijelijkheden, die met opzigt tot de regeling van het lager onderwijs ontstaan, zooveel mogelijk uit den weg te ruimen. Het scheen dus gepast, dat de Minister van Justitie, aan wien de vorming van dat kabinet was opgedragen en die ook blijkens de gedurende de laatste maanden in de Kamer gevoerde diskussien, als het hoofd daarvan is aan te merken, door zijne mede-onderteekening bevestigde, dat het tegenwoordig ontwerp de gedachte uitdrukt van geheel het tegenwoordig Bewind. De Minister, door wien thans uitsluitend de memorie is onderteekend, heeft tot een kabinet behoord, hetwelk uit hoofde der bezwaren, tegen het vorig wets-ontwerp op het lager onderwijs gerezen, geweken is.

De groote meerderheid toonde aan deze bedenking niet te hechten en met de enkele onderteekening des Ministers van Binnenlandsche Zaken volkomen genoegen te nemen. Die Minister is hier meer bepaald verantwoordelijk. Bij de openbare behandeling der wet in de Kamer zal hij vooral worden aangesproken en men van hem inlichting omtrent de voorgedragene bepalingen vragen. Buiten allen twijfel was het tegenwoordig ontwerp vóór de indiening aan de beoordeeling van den Raad van Ministers onderworpen geweest. Die Raad moest geacht worden daaraan eenstemmig zijn zegel te hebben gehecht, daar openlijk de verzekering is gegeven, dat nooit een Kabinet zoo homogeen is geweest als het tegenwoordige, en die eenstemmigheid, na al het gebeurde, vooral wel omtrent een voorstel als dit te wachten was. Het geven van meerdere zekerheid deswege op de aangeduide wijs was dus ten eenenmaal overbodig.

§ 2. In 't oog der groote meerderheid is eene andere voorafgaande opmerking, die reeds bij de eerste vlugtige inzage van de tegenwoordige voordragt zich van zelf moest opdringen, van meer gewigt. Die voordragt heeft, de Regering erkent dit, niet slechts het vorig onafgedaan gebleven ontwerp tot grondslag, maar is voor verre het grootste gedeelte als een arbeid te beschouwen, welke tijdens de aftreding van den voorlaatsten Minister van Binnenlandsche Zaken reeds gereed was. Het gemeen overleg betrekkelijk de regeling van het lager onderwijs, sedert het openbaar maken van het Voorloopig Verslag van 29 April 1856 afgebroken, is door die voordragt weder aangeknoopt. Een kort na de inzending van dat verslag ontworpen, doch oningediend gebleven regeringsantwoord is [illegible] in eene Memorie van Toelichting herschapen. Slechts met opzigt tot één enkel hoofdpunt, de proef om tot bevrediging te geraken, in de tegenwoordige redactie van art. 21 nedergelegd, schijnt het wets-ontwerp nieuw en meer uitsluitend van het tegenwoordig Ministerie afkomstig. [illegible] nu mag men — de waarde dier nieuwe redactie thans nog geheel daargelaten — de vraag doen, of dan de omwerking van dat enkele wets-artikel eene zaak heeft kunnen zijn van zoo veel omvang, dat daardoor de maandenlange vertraging, die in de behandeling der wet op het lager onderwijs is gebragt, genoegzaam wordt geregtvaardigd. Die vraag laat geen toestemmend antwoord toe. Het geldt hier eene wijziging der wet, die in plaats van maanden, slechts dagen of zelfs uren overwegens heeft kunnen kosten. Zonder afdoende reden derhalve is de regeling van het lager onderwijs, die reeds in den vorigen zomer ten einde had kunnen worden gebragt en waaraan sedert lang zoo groote behoefte bestaat, een geheel jaar verschoven. Het daaromtrent plaats gehad hebbende langdurig uitstel heeft geheel noodeloos de werkzaamheid der wetgeving ook met opzigt tot andere gewigtige aangelegenheden verlamd en eene spanning doen voortduren, waaraan, in het belang van allen zoo spoedig mogelijk een einde had moeten worden gemaakt. Men kan niet anders dan dien loop der zaak betreuren [illegible] meenen te kort te doen aan zijne verpligting jegens het vaderland, zoo men daartegen niet eene ernstige klagte hooren deed.

§ 3. Nadat deze bedenkingen vooraf waren gesteld, trad men in eene waardeering der wijze, waarop het Ministerie door de thans gedane voordragt [illegible] heeft trachten te vervullen en bevrediging schenken aan de ingezetenen, die in aan de Kamer gerigte verzoekschriften zich over de vroeger ontworpene regeling van het lager onderwijs bezwaard hebben getoond. Het gold dus daarbij vooral den algemeenen indruk, dien de nieuwe redactie van art. 21, in verband met enkele andere artikelen van het ontwerp, had gemaakt. De Commissie van Rapporteurs zal dien indruk zoo getrouw en beknopt mogelijk trachten weêr te geven, doch heeft gemeend de bedenkingen, welke geacht kunnen worden meer bepaald de bijzondere voorschriften van art. 21 te treffen, te moeten besparen voor een volgend onderdeel van dit verslag.

In de meeste afdeelingen vertoonde zich eene kleine minderheid van leden, die verklaarden uit het aangeduide oogpunt door de gedane voordragt uitermate te zijn te leur gesteld. Van deze zijde werd herinnerd, dat het tegenwoordig Ministerie ten gevolge der door de petitionarissen geopperde gemoedsbezwaren aan het roer gekomen is en zich tot het stillen dier beweging bereid heeft verklaard. De eerste vraag, die zich hier opdoet, is dus: wat wilden die petitionarissen? Bij hen stond de erkentenis op den voorgrond, dat Staat en Kerk gescheiden zijn en gescheiden moeten blijven. Maar zij verklaarden zich tegen overdrijving van dat beginsel. De Kerk heeft regten in den Staat behouden, die niet ter zijde mogen worden gesteld. De godsdienst mag en kan niet van de volksschool worden verbannen, omdat zij een hoofdelement is van alle onderwijs en opvoeding, en omdat zonder haar de volksschool niet nationaal zou zijn. Van deze beginselen uitgaande, verlangden de petitionarissen, of splitsing der openbare school naar de gezindheden, of de gemengde openbare school, maar zoodanig ingerigt, dat aan het onderwijs een positief Christelijk element ten grondslag lag, en dus alleen voor de Israëlitische kinderen afzonderlijke scholen noodig waren. Waar men aandrong op de gesplitste school of op de bevoegdheid tot vestiging daarvan, wilde men die school enkel als regel, zoodat de gemengde school als uitzondering daarnevens kon blijven bestaan. Het lag niet in de bedoeling, dat op de gesplitste scholen leerstellig godsdienst-onderrigt zou worden gegeven, maar alleen dat die scholen bruikbaar zouden zijn voor de gezindheden. Evenzoo moest door het brengen van een positief Christelijk element op de gemengde school niets meer worden verstaan, dan dat daar het onderwijs bezield zij door die hoofdwaarheden, waaromtrent alle regtgeloovige Christenen het eens zijn.

Was nu door het Ministerie aan dit tweeledig verlangen voldaan, of waren althans tot zekere hoogte de gemoedsbezwaren der petitionarissen uit den weg geruimd? De bedoelde leden moesten deze vraag regtstreeks ontkennend beantwoorden. Het woord *Christelijk* was, ja, in de wet genoemd, maar op eene wijze en in een verband, die alle kracht daaraan ontnam en het tot niets meer maakte dan eene bedriegelijke leus. Geheel iets anders werd door het Ministerie gegund, dan verlangd was. Eene uitdrukking, die toen zij voor vijftig jaren het eerst in de wet op het lager onderwijs werd gebezigd, althans nog eenige beteekenis had, was thans door al wat er verder werd bijgevoegd, geheel ontzenuwd. Het is waar, de nieuw bijgevoegde 4de zinsnede van art. 21 der wet scheen bij den eersten opslag geschikt om eenige bevrediging te schenken aan hen, die een meer bepaald Christelijk godsdienstig onderwijs voor hunne kinderen verlangden; maar ook deze bijvoeging was, bij nader inzien, niets anders dan eene misleiding.

Die misleiding was, naar het oordeel der leden, wier gevoelens hier wordt uitgedrukt, te grooter, omdat de Regering [illegible] schijn van eenigermate aan het verlangen der petitionarissen tegemoet te komen, in 't wezen der zaak bij het nieuwe ontwerp aan eene geheel tegenovergestelde rigting concessiën heeft gedaan. In plaats van toenadering te ontmoeten, stuitte men, bij het vergelijken der tegenwoordige voordragt zelfs met de onmiddellijk voorafgegane, op verwijdering en achteruitgang. Zoo was wel reeds uit het vorig ontwerp de oorspronkelijk toegekende bevoegdheid weggevallen tot het vestigen van scholen voor eene bepaalde gezindte, waar de plaatselijke omstandigheden dit toelieten; maar de toenmalige Minister had toch in zijne Memorie van Toelichting te kennen gegeven, dat hij dergelijke scholen niet strijdig achtte met de Grondwet, en zelfs op bladz. 15 uitdrukkelijk verklaard, dat eene schikking in dien zin tot stand kon komen, [illegible] de wet daarover zweeg. De Regering had daarenboven [illegible] laatste woord van tegemoetkoming nog niet gezegd. [illegible] in de nieuwe Memorie van [illegible] verklaard, dat allen, wier kinderen in de openbare volksschool worden opgenomen, regt hebben te verlangen, dat daarin niets worde geleerd, gedaan of toegelaten, wat strijden zou met den eerbied, verschuldigd aan hunne godsdienstige begrippen; wordt van den pligt der Regering gesproken om te waken en toe te zien, dat dit voorschrift getrouw worde nageleefd, en eindigt dit deel van het betoog met de volgende veelbeteekenende verklaring: »De Regering begeert niet anders, dan dat de openbare gemengde school zoo zij ingerigt, dat *de kinderen van alle gezindheden* daarvan gemoedelijk kunnen gebruik maken. Zij wil alzoo geene *eenzijdige rigting* volgen of gevolgd hebben." (Zie bladz. 28 der memorie.) Geheel in overeenstemming [illegible] lid van art. 21 van het ontwerp [illegible] terwijl vroeger [illegible] op de openbare school der [illegible] waartoe de *aanwezige* kinderen behooren, thans de godsdienstige begrippen van andersdenkenden in het algemeen, en dus ook de begrippen van niet vertegenwoordigde gezindten, moeten worden geëerbiedigd. De deur, vroeger nog ten halve geopend, is dus thans geheel gesloten. Of dit nog niet genoeg ware, is uit de artikelen wegens de examina der onderwijzers de afzonderlijke vermelding der gewijde en der vaderlandsche geschiedenis weggevallen, als om te doen zien, dat bij het onderrigt in de geschiedenis al wat tot godsdienstige overtuiging en daarmede verbondene nationale herinneringen betrekking heeft, zorgvuldig moet worden vermeden. Wel verre dus dat de wet aan de bestaande gemoedsbezwaren eenige voldoening zou geven, is zij uit dat oogpunt nog meer stuitend geworden dan te voren.

Naast dit gevoelen van enkele leden stond dat van anderen, die door de wet, zoo als zij daar ligt, tamelijk voldaan waren. In hun oog is voor de toekomst van ons volk, voor het aankweken van godsdienstzin in het zoo ontvankelijk gemoed der kinderen, de gesplitste openbare school de meest wenschelijke, maar met de Grondwet is

die splitsing niet overeen te brengen; men zou daarenboven ligt in de uitvoering op onoverkomelijke hinderpalen stuiten. De wetgever kon daarom niet verder gaan dan tot de verklaring, dat het lager onderwijs aan de opleiding tot Christelijke deugden dienstbaar moest worden gemaakt; eene verklaring, die de zekerheid gaf, dat het volks onderwijs, althans in den regel, aan den Christelijken zin der ouders beantwoorden zou. Deze leden konden niets anders dan herhalen, wat reeds bij eene vroegere gelegenheid is gezegd: »Zij waren er verre af onzen staat eenen Christelijken Staat te noemen, maar de overgroote meerderheid der Nederlanders vormt eene Christelijke natie. Zulk eene natie had het regt te vorderen, dat het onderwijs op de volksschool op Christelijke beginselen steunde." Die gedachte zagen zij in het tegenwoordig ontwerp bevredigd. Er was hier dus meer dan eene bedriegelijke leus. Er was zelfs gehandeld in den geest van een deel der latere petitionarissen, die in het openbaar onderwijs eenen Christelijken zin wilden zien heerschen, en daarom voor de kinderen der Israëlieten afzonderlijke scholen wilden hebben opgerigt.

Nog eene derde meening deed zich kennen, voorgestaan door leden, die niets anders wenschten dan het behoud der gemengde openbare school, en er voor uitkwamen, dat deze school, aan welke onze natie te regt sedert eene reeks van jaren gehecht is, eenig en alleen voor den maatschappelijken toestand van Nederland past. Verscheidene dezer leden konden in de tegenwoordige poging tot bevrediging, de laatste alinea van ar. 21 evenwel daargelaten, berusten. Naar hunne opvatting heeft de wet uit het thans behandeld oogpunt geene wezenlijke verandering ondergaan. Ook toen in het vorig ontwerp gesproken werd van een onderwijs, dat aan de bevordering van godsdienst en zedelijkheid bevorderlijk, wordt gemaakt, lazen zij daarin niets anders dan hetgeen in het tegenwoordig ontwerp is uitgedrukt. In eene maatschappij als de onze, door het Christendom gevormd en van Christelijke beginselen doortrokken, kan, waar van godsdienst en zedelijkheid sprake is, niet anders dan aan de reinste zedeleer, aan Christelijke deugden worden gedacht. Maar nu anderen in het weglaten der formule van 1806 zoo groot bezwaar hadden gezien, was het goed en nuttig, de toen gebezigde, door velen op zoo hoogen prijs geschatte uitdrukking in de wet weder te geven. De opleiding tot Christelijke en maatschappelijke deugden was daarenboven een goed paedagogisch beginsel, waardig dat de wetgever het als een hoofddoel van het schoolonderwijs aanwees. Het kon in onze schoolwetgeving eene plaats [illegible] der kerkelijk gezag gebragt. Die klip toch moest vermeden worden. In geen geval kon op de openbare school een kerkelijk beginsel worden toegelaten.

Tegenover dit gevoelen stond dat van anderen, die het gedeeltelijk toegeven aan den wensch der petitionarissen ten hoogste wraakten. Die toegevendheid, zeiden zij, zal u niet baten. Uw ontwerp heeft, in plaats van te bevredigen, te leur gesteld. Maar al ware het anders, moogt gij dan uit het oog verliezen, dat gij door toe te geven aan de eene zijde, aan de andere hebt gekrenkt? De uitdrukking *Christelijke en maatschappelijke deugden* in het reglement van 1806 is sedert jaren door zeer velen in den lande beschouwd, als daar ter neder gesteld om aan het onderwijs op de volksschool zooveel mogelijk eene Protestantsche rigting te doen behouden. Zij heeft ontwijfelbaar medegewerkt tot het doen ontstaan van die eenzijdigheid en al die misbruiken, waarover men zich in den boezem der Staatscommissie, door Koning Willem II benoemd, blijkens haar Verslag van 19 Januarij 1841, zoo luide beklaagde. Het behoud der uitdrukking is door velen gevraagd, juist omdat zij aan zulk eene eenzijdige rigting voet willen gegeven hebben en niet genoeg doordrongen zijn van den eerbied voor ieders godsdienstige begrippen, die de Grondwet vooral ook op de volksschool in acht genomen wil hebben. Neemt men nu deze uitdrukking in de wet over, dan zal òf diezelfde eenzijdigheid, òf wel rationalisme, evenzeer te betreuren, onze scholen beheerschen. En had men dan aan zulk een verlangen, met zulke bedoelingen geuit, geen weerstand moeten blijven bieden?

Te midden van dien strijd van meeningen vond de meerderheid alle reden om den loop te betreuren, die aan geheel deze zaak gegeven is. Degenen, die thans over groote teleurstelling klaagden, hadden zelven getracht den grooten hoop op te roepen, om zich met een onderwerp van wetgeving te mengen, welks ware aard niet onder ieders beoordeeling valt. Ziende dat zij hun lievelingsdenkbeeld langs den weg eener bezadigde discussie niet konden bereiken, hadden zij demagogische middelen te baat genomen en door het beroep op eene numerieke meerderheid trachten te overwinnen. Zij hadden daarbij gehandeld in strijd met hun eigen beginsel. Ook aan de zijde der meerderheid kon, indien men slechts voor misbruik en verkeerde opvatting zeker ware, tegen het spreken van *Christelijke deugden* in de wet niet de allerminste bedenking bestaan. Voor zoover de schoolonderwijzer zich op het gebied des opvoeders begeven mag en begeven moet, zal hij onder eene natie als de onze niet anders dan tot *Christelijke* deugd kunnen opwekken. Maar het bleef een treurig verschijnsel, dat het noemen van dat woord noodig was gekeurd door degenen, die steeds op den Protestantschen oorsprong van onzen Staat wijzen en van eene Protestantsche maatschappij spreken. In zulk eene maatschappij, waar het Christendom niet anders kan zijn dan de vrucht van vrije overtuiging, heeft het geven eener officiele sanctie aan dat Christendom door de wet iets ongerijmds. Hoe dit zij, de meerderheid kon het niet anders dan afkeuren, dat op den eisch van petitionarissen een woord in de wet is gebragt, dat zoo zeer kon worden misbruikt. Zij kon de vrees niet verbergen, dat eene poging tot bevrediging, die toch weinig bevredigde, twist en beroering zou levendig houden op een gebied, waar voor het welzijn der volgende geslachten eendragtige zamenwerking zoo wenschelijk en noodig is.

§ 4. Geheel afgescheiden van het tot nu toe behandeld vraagstuk, werd de wijze, waarop de Regering in hare Memorie van Toelichting de beschouwingen en bedenkingen van het Voorloopig Verslag van 29 April 1856 beantwoord heeft, door de meerderheid weinig voldoende gekeurd. Dat antwoord herinnerde in zijnen hoofdinhoud maar al te zeer den noodlottigen loop, dien de regeling van het lager onderwijs in den laatsten tijd genomen heeft. Het was alsof de Regering door het uitsluitend wijden harer aandacht aan het betwiste punt van godsdienstigen aard, zooveel andere hoofdpunten, die voor de opbeuring en den bloei van ons schoolwezen van het hoogste gewigt worden geacht, slechts vlugtig in overweging [illegible] moeten toeschrijven, dat de aandrang op het brengen van verdere verbetering in de wet zoo weinig heeft uitgewerkt, en dat de uitvoerige beschouwingen, deswege in het vorig Voorloopig Verslag opgenomen, meestal bejegend zijn met een antwoord, 't welk meer het werk scheen van een bureau-ambtenaar, die zich van de zaak tracht af te maken, dan van eene Regering, die eene vruchtbelovende gedachte wikt en weegt en ze zich zooveel mogelijk ten nutte maakt. Op ondergeschikte punten, men erkent dit, heeft de Regering toegegeven. Maar waar het hoofdpunten gold, waar gewigtige verbeteringen van de zijde der Kamer met nadruk waren voorgestaan, bleef het ontwerp onveranderd. Zoo is geen gevolg gegeven aan den toch zoo billijken en natuurlijken wensch, dat de kring van het lager onderwijs voor de openbare school in eene groote gemeente, in een der middelpunten van beschaving van ons land, wijder mogt kunnen zijn, dan de kring van dat onderwijs in een afgelegen gehucht. Zoo zoekt men nog altijd te vergeefs in de wet naar organieke bepalingen betrekkelijk de opleiding der onderwijzers, en wordt dus de grondslag niet gelegd, waarop het gebouw van een verbeterd lager schoolwezen alleen rusten kan. Zoo zijn in de derde plaats de geopperde denkbeelden omtrent eene betere regeling van het schooltoezigt geheel afgewezen en blijft de Regering in dat opzigt aan een stelsel hangen, dat, naar de innige overtuiging van zeer vele leden, verkeerd zou werken en onder 't welk de levendmakende geest in ons schoolwezen zou blijven ontbreken. De meerderheid had die vasthoudendheid hier, waar geenerlei partijbelang in het spel komt,

maar alleen bevordering der groote zaak van het onderwijs bedoeld wordt, met bevreemding gezien. Ter zij zich voorbehield om bij de behandeling der afzond lijke artikels van het ontwerp op de aangeduide hoofdpunten terug te komen, gevoelde zij zich geno reeds bij dit meer algemeen overzigt ernstig aan te d gen op eene nadere overweging der Regering van deswege vroeger aangevoerde. Die nadere overwegi men twijfelde er niet aan, zou tot het omhelzen geopperde denkbeelden leiden en alzoo eene wet aan melijker maken, die nu reeds in geheel haar zamens zoo veel aan het vroeger gehouden gemeen overleg danken heeft.

§ 5. Enkele leden hadden, wat den vorm der M morie van Toelichting betreft, gewenscht, dat in d stuk de volgorde der beschouwingen en bedenkingen v het Voorloopig Verslag van 1856 ware in acht genome Dan zou niet ligt eenig punt van gewigt, waarover de vorige overweging in de afdeelingen gedachtenwisseli heeft plaats gehad, onaangeroerd zijn gebleven. Thans dit wel het geval, met name met opzigt tot het b ginsel der schoolpligtigheid, waarover, in weerwil d breedvoerige argumentatie op bladz. 8 en 9 van h vroeger Voorloopig Verslag, door de Regering een di stilzwijgen wordt bewaard. De bedoelde leden betreurd dat stilzwijgen te meer, omdat zij nog altijd de invoerin der schoolpligtigheid in den een of anderen vorm uite wenschelijk bleven achten. Naar mate men aan de w daad van het lager onderwijs hooger gewigt hechtt moest men er te meer prijs op stellen, dat niet z vele duizenden kinderen door de schuld hunner oude van die weldaad verstoken bleven. Het laatste versl nopens den staat der scholen levert omtrent het toen mend getal dier kinderen ontmoedigende bijzonderhede Bleef voortdurend zulk een aanmerkelijk deel van h opkomend geslacht van alle onderwijs en zedelijke vormi verstoken, men zou ongetwijfeld in de toenemende b volking der gevangenissen, en in andere verschijnsele de verderfelijke gevolgen van dat inkankerend kwaad o waren. Meer bepaald werd nog gevraagd, of, zoo al schoolpligtigheid, op het voorbeeld van andere State in Nederland niet in te voeren is, althans van de zij der wetgeving of van de Regering niets zou kunn worden gedaan, om van het verrigten van werk in brieken alle kinderen te weren, die niet vooraf een hoorlijk lager onderwijs genoten hebben.

De groote meerderheid oordeelde het overbodig op punt bij vernieuwing in ontwikkeling te treden. De z [illegible] Wettelijke invoering [illegible] wijs van staatswege gegeven wordt; niet in Nederla onder onze Grondwet, die het beginsel der vrijheid onderwijs erkent en welker geheele geest strijdig is den dwang, dien men langs dezen weg den huisva zou aandoen. Ongetwijfeld is het een groot en beden lijk kwaad, dat in een beschaafd land als het onze n zoo veel duizenden kinderen geenerlei of slechts een ze gebrekkig en onvolledig lager onderwijs genieten. Het echter eene dwaling te meenen, dat alleen door het a doen van dwang, die dan nog niet eens altijd de v langde werking zou hebben, dat kwaad te genezen Verlevendiging van den ijver voor het lager schoolwezen, door den zedelijken invloed van een goed geregeld, we zaam schooltoezigt, zal veel tot die genezing kunnen dragen. Men beginne met zorg te dragen, dat in gemeenten zonder onderscheid gelegenheid besta, om kind van behoeftige ouders eene plaats op de volkssch te doen erlangen, en het aantal der niet schoolgaan kinderen zal reeds daardoor aanmerkelijk verminder Wat het geuite verlangen betreft omtrent maatrege tegen het doen werken in fabrieken van kinderen, geen lager onderwijs genoten hebben, zoo aan dien wens gevolg te geven is, kan hij toch bij de thans beh delde wet geene voldoening vinden.

Te Amsterdam, bij C. L. van Langenhuysen, Drukker en Uitge